

Nr 19.

Utlåtande i anledning av väckta motioner om viss lagstiftning angående saluförande av smör m. m.

Andra lagutskottet har till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 321 i första kammaren av herrar *Nyström* och *Grym* samt nr 387 i andra kammaren av herrar *Jansson* i Kalix och *Gavelin*.

I motionerna, vilka äro likalydande, har hemställts,

»att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en utredning beträffande orsakerna till varför smör av den kvalitet, som beskrives av statens institut för folkhälsan, t. ex. prov B 1142, har kunnat saluföras såsom tjänligt för konsumtion;

att förslag framlägges till lag som förbjuder att beredskapssmör av den kvalitet, som saluförts t. ex. i Kiruna, får utbjudas i handeln med mindre än att dess användbarhet finnes angiven på paketet;

att förslag till lag jämväl framlägges om att beteckning för smörets tillverkningsdatum skall angivas på paketet och att detta ej får ske genom en code».

Beträffande de skäl motionärerna anfört till stöd för sina yrkanden får utskottet hänvisa till motionerna.

Bestämmelser om livsmedels beskaffenhet finnas i *livsmedelsstadgan den 21 december 1951*. Denna stadga innehåller bl. a. dels vissa allmänna bestämmelser om livsmedels beskaffenhet, dels särskilda bestämmelser om vissa livsmedel. Bland de förra märkes föreskriften i 7 § 1 mom., att vara icke får saluhållas såsom livsmedel eller överlämnas till annan för att användas såsom livsmedel, om varan till följd av förskämning, förorening, felaktig beredning eller annan orsak kan antagas vara skadlig att förtära eller eljest otjänlig till människoföda; om varan bearbetats eller hanterats av person, som därvid var eller kan misstänkas därvid hava varit behäftad med sådan sjukdom eller smitta eller sådant sår eller annan yttre skada, att varan kan antagas därigenom hava blivit skadlig att förtära eller eljest otjänlig till människoföda; eller om varan eljest kan antagas förorsaka sjukdom eller överföra smitta. Bland de särskilda föreskrifter, som avse smör, märkas bestämmelser om vattenhalt m. m. i 44 §. I 45 § föreskrives, att när inhemskt smör saluhålles, någon av följande kvalitetsbeteckningar skall användas, nämligen a) *runmärkt mejerismör*, varmed förstås smör, som vid mejeri med runmärkesrätt tillverkats i enlighet med de föreskrifter som statens jordbruksnämnd meddelar för begagnande av dylik rätt;

b) *mejerismör*, varmed förstås annat vid mejeri tillverkat smör än under a) sägs; samt c) *lantsmör*, varmed förstås smör, som tillverkats annorstädes än vid mejeri. Kvalitetsbeteckning, som nu sagts, skall — såvitt fråga ej är om lantsmör, som saluhålles å orten för tillverkningen — vara angiven på varans omslag eller på anslag, anbragt på eller omedelbart intill varan.

Statens jordbruksnämnd har den 12 mars i år i princip godkänt ett av Svenska kontrollanstalten för mejeriprodukter och ägg — under vilket namn Svenska smörprovningarnas verksamhet numera bedrivs — framlagt förslag till *bestämmelser för begagnandet av runmärket för smör*. Förslaget innebär i olika avseenden skärpningar av runmärkeskontrollen. Enligt det godkända förslaget skall sålunda bl. a. kontrollen i betydligt utökad omfattning insättas på smörets kvalitet sedan detsamma paketerats i konsumentförpackning, mot att tidigare huvudvikten lagts vid kontroll av smörets drittelförpackning. Vidare skall ett underkänt prov av smör, som inköpts i allmänna handeln, i vissa fall kunna påverka mejeriets runmärkesrätt. Enligt de nya bestämmelserna kan runmärket å emballage, i vilket smöret är förpackat, makuleras därest kontrollanstalten finner att smöret icke fyller för runmärket stadgade fordringar. I fråga om kontroll av lagrat runmärkt smör skall kontrollanstaltens styrelse äga utfärda särskilda föreskrifter.

Frågan om *märkning av fryshuslagrat smör* har behandlats i förarbetena till livsmedelsstadgan.

1948 års *livsmedelssakkunniga* anförde härom i sitt betänkande med förslag till livsmedelsstadga (SOU 1949: 43):

»I detta sammanhang bör nämnas, att under de överläggningar, som de sakkunniga haft med representanter för svenska smörprovningarna, från deras sida vissa bekymmer uttalats för att runmärkt smör under lagring i fryshus i många fall fått sin kvalitet så försämrad, att det, när det uttages från fryshuset, icke längre fyller de fordringar, som uppställas på runmärkt smör. Det uttalades därvid önskemål om att smörprovningarna skulle äga rätt att taga bort runmärket från dessa smörpartier eller förbjuda användningen av detsamma för dem. Man ansåg sig emellertid icke äga denna rätt utan särskild författningsbestämmelse.

De sakkunniga finna det uppenbart, att här föreligger ett betydelsefullt problem under krisförhållanden. Under normalare tider, då det kan väntas, att lagringstiderna bli avsevärt kortare, torde emellertid dylika fall av kvalitetsförsämring bli förhållandevis sällsynta. De sakkunniga ha därför betraktat ifrågavarande spørsmål huvudsakligen som ett kristidsproblem och därför icke ansett sig böra gå närmare in på frågan. Av liknande skäl ha de sakkunniga icke velat förorda särskilda märkningsbestämmelser beträffande fryshuslagrat smör.»

I den till 1951 års riksdag framlagda propositionen med förslag till ny livsmedelsstadga, nr 63, yttrade *föredragande departementschefen* om denna fråga:

»Särskild bestämmelse om märkning av fryshuslagrat smör har jag icke nu ansett böra införas i stadgan. Skulle det framdeles visa sig, att en sådan bestämmelse är nödvändig, synes frågan få upptagas till förnyat övervägande. Eljest torde rätta vägen vara att ändra runmärkesbestämmelserna.»

Andra lagutskottet, som jämväl hade att taga ställning till två motioner, i vilka framhölls, att enär fryshuslagrat smör ej sällan till sin smak vore väsentligt underlägset vanligt smör, det syntes angeläget, att köparen genom märkning på förpackningen hölles underrättad om att smöret härrörde från fryshus, yttrade i sitt av riksdagen godkända utlåtande nr 34:

»De sakkunniga ha betraktat förevarande spörsmål angående märkning av fryshuslagrat smör huvudsakligen som ett kristidsproblem. Det har emellertid visat sig, att lagringstiden även under senare år varit onormalt lång. Förhållandena ha dock för närvarande åter förbättrats. Vidare sker, enligt vad utskottet inhämtat, tillverkningen av smör, som avses skola lagras i fryshus, numera på sådant sätt, att smöret vid lagringen ej utsättes för samma risk för kvalitetsförsämring som tidigare. Ett system med betalning efter kvalitet har jämväl bidragit till förbättrade förhållanden. De av motionärerna föreslagna märkningsbestämmelserna torde vidare kunna leda till vissa avsättningssvårigheter beträffande det kylhuslagrade smöret även i sådana fall, då någon nämnvärd kvalitetsskillnad mellan detta och vanligt smör icke föreligger. Utskottet kan därför icke tillstyrka, att särskilda bestämmelser om märkning av fryshuslagrat smör nu införas, utan anser, att utvecklingen på ifrågavarande område bör avvaktas. Utskottet vill dock understryka angelägenheten av att lagringstiden blir så kort som möjligt.»

Över motionerna ha *yttranden* avgivits av statens jordbruksnämnd, statens institut för folkhälsan, Svenska kontrollanstalten för mejeriprodukter och ägg och Svenska mejeriernas riksförening u. p. a.

De av motionärerna omnämnda fall, då smör av otillfredsställande beskaffenhet saluhållits, ha särskilt behandlats av Svenska kontrollanstalten för mejeriprodukter och ägg, statens jordbruksnämnd och Svenska mejeriernas riksförening u. p. a.

Svenska kontrollanstalten för mejeriprodukter och ägg anför, att intet av de undersökta proven med undantag av prov B 1142 har förklarats otjänligt till människoföda. Kontrollanstalten fortsätter:

»Prov B 1142 var vid bedömningstillfället ca 2 månader gammalt räknat från utbitningsdagen och har förmodligen under större delen av denna tid förvarats i någon butik. Såvitt det är kontrollanstalten bekant har sjukdomsalstrande bakterier icke påvisats i något av proven.

Beträffande uttalandena om att smöret varit odugligt till människoföda eller olämpligt såsom bordssmör vill kontrollanstalten erinra om att densamma icke gjort sådana uttalanden. Kontrollanstalten bedömer endast smöret efter fastställd poängskala, där 5 poäng betecknar utmärkt, 4 mycket god, 3 god, 2 mindre god och 1 underhållig beskaffenhet. Om ett smör

erhållit exempelvis 2 poäng får detta sålunda icke tolkas som att smöret därmed är otjänligt såsom bordssmör.

Angående kvaliteten på i butikerna i Kiruna inneliggande smörlager vid det tillfälle, då hälsovårdsnämnden utfärdade försäljningsstopp, kan meddelas följande.

Den 26 november 1952 har i 23 olika butiker i Kiruna uttagits sammanlagt 25 prov av smör, vilka bedömts vid kontrollanstalten i Malmö den 3 december 1952. Utav dessa 25 prov voro 5 av mycket god beskaffenhet, 10 av god, 7 av mindre god och 3 av underhållig beskaffenhet beträffande egenskapen lukt och smak. Härtill kan anmärkas att av de prov, som voro underhålliga, voro 2 st ca 2 månader och 1 st ca 1 månad gamla vid inköpet av proven. Av de 7 st, som voro av mindre god beskaffenhet, var 1 st ca 1 1/2 månad och de övriga mellan 1/2 och 1 månad gamla.

Av ovanstående framgår att om vederbörlig hänsyn toges till smörets ålder räknat från utbitningsdagen och de förhållanden, som smöret under tiden förvarats vid, har den allra största delen av proven varit av god eller mycket god beskaffenhet. Det är ett känt förhållande, att kvaliteten hos ett smör kan försämrats förhållandevis snabbt efter att det blivit utbitat särskilt om det utsättes för relativt hög temperatur.»

Svenska mejeriernas riksförening u. p. a. yttrar:

»Ur mejerihanterings synpunkt kan det endast framhållas, att det givetvis är beklagligt, om smör av den kvalitet, som de åberopade proven utvisa, når konsumenterna. Det bör emellertid beaktas, att det smör, varav proven uttagits, ingalunda genomsnittligt varit av så låg kvalitet, som de åberopade proven utvisa. En del av de smörpaket, som uttagits som prov, ha lagrats i detaljhandeln under förhållanden, över vilka mejerihanteringen icke haft någon kontroll. Sålunda var exempelvis det åberopade provet B 1142 ca 2 månader gammalt, räknat från utbitningsdagen. I en del fall har provens transport till institutet för folkhälsan tagit en för smörets kvalitet betydelsefull lång tid, särskilt som man kan förutsätta, att proven härvid utsatts för relativt hög temperatur.»

Statens jordbruksnämnd anför:

»Jordbruksnämnden är helt överens med motionärerna om att det är att beklaga att, såsom i förevarande fall konstaterats, sekunda smör blivit salufört. Nämnden är emellertid angelägen framhålla, att enligt nämndens mening mejerioorganisationen och mejerierna icke ensamma torde kunna lastas för förekomsten i allmänna handeln av icke fullgott smör. Det är nämligen icke uteslutet, att en del av smöret försämrats genom lagring i detaljhandeln under längre tid än som är normalt. Att så kan ha varit fallet bestyrkes av vad som framkommit vid de prov av smör, som kontrollanstalten den 26 november uttagit i 23 olika butiker i Kiruna. Sålunda var i fråga om 2 prov av underhållig beskaffenhet smörpaketets ålder cirka 2 månader. Vid de förhållanden, som i allmänhet äro rådande i fråga om lagring av smör i detaljhandeln, torde en lagringstid av 2 månader vara alltför lång för att kvaliteten skall kunna bevaras.»

Beträffande motionärernas hemställan om utredning rörande orsakerna till att smör av den kvalitet, som beskrives av institutet för folkhälsan,

t. ex. prov B 1142, yttrar jordbruksnämnden, att nämnden för sin del anser, att i förevarande fall den utredning verkställdes, som varit erforderlig för bedömandet av frågan, och att en ytterligare utredning icke behövs.

Beträffande förslaget om lagstiftning rörande märkning av beredskapssmör finner *statens institut för folkhälsan* att särskilda bestämmelser rörande fryshuslagrat smör torde vara påkallade. I huvudsak torde, anför institutet, det avsedda syftet kunna nås genom ändring av runmärkesbestämmelserna i den riktningen att märket skall avlägsnas från smör, som mer än en viss tid lagrats i kylhus. Med hänsyn till det för rationell distribution nödvändiga behovet av korttidslagring torde det dock vara nödvändigt att tillåta, att märket bibehålls på smör, som endast förvarats en kortare tid i kylhus. Trots de betänkligheter, som framförts mot förslaget, torde man, enligt institutet, även kunna överväga en föreskrift att allt smör, som lagrats över en viss tid i kylhus, skall märkas med ordet »Kylhuslagrat».

Svenska kontrollanstalten för mejeriprodukter och ägg anför i denna fråga bl. a. följande:

Kontrollanstalten vill erinra om att enligt för smör gällande runmärkesbestämmelser kontrollanstalten icke har kunnat utöva någon tillfredsställande kontroll över bitsmörets kvalitet. På sådant smör uppnådda resultat har nämligen icke haft någon inverkan på mejeriets runmärkesrätt. Kontrollanstalten har länge haft sin uppmärksamhet riktad härpå och har redan under år 1950 utarbetat förslag till ändring av runmärkesbestämmelserna för smör. Härvid har särskilt hänsyn tagits till att en tillfredsställande kontroll av bitsmörets kvalitet skulle möjliggöras. Detta förslag har tyvärr ännu icke kunnat realiseras framför allt beroende på hittills gällande prisbestämmelser för smör, som tillåtit lika minutpris för allt smör oavsett dess kvalitet. Då ändring härutinnan nu synes komma att ske, avser kontrollanstalten att ändra runmärkesbestämmelserna för smör på sätt, som närmare framgår av förslag härtill, som inom närmaste tiden kommer att föreläggas statens jordbruksnämnd för fastställande. Enligt åberopade förslag till ändring av runmärkesbestämmelserna för smör erhålles också tillfredsställande kontroll av att fryshuslagrat smör icke kommer att försäljas såsom runmärkt sådant, såvida det ej har en häremot svarande kvalitet.

Såsom ovan angivits har det av kontrollanstalten framlagda förslaget till ändrade bestämmelser rörande runmärkning nu i princip godkänts av statens jordbruksnämnd.

Svenska mejeriernas riksförening anför:

»Motionärerna föreslå, att på paketen skall angivas, att smöret är av beredskapskaraktär, d. v. s. lagrat smör. Nyligen företagna försök visa emellertid, att lagringstidens längd har en mycket obetydlig inverkan på smörets kvalitet, medan den tid, som åtgår från det att smöret uttagits från lagret, uppvärmts till rumstemperatur, paketerats och förts i handeln, har

en så mycket större betydelse i detta hänseende. Smöret kan sålunda vara av fullgod kvalitet vid det tillfälle, då det paketeras, men ändå under ogynnsamma förhållanden hinna sjunka i kvalitet till det tillfälle, då det skall konsumeras. Att under sådana förhållanden på paketen särskilt utmärka det djupfrysta smöret såsom en vara av lägre kvalitet eller en vara med endast begränsad användbarhet är icke rimligt och riktigt.»

Statens jordbruksnämnd redogör för det nu i princip godkända förslaget till bestämmelser om runmärkningskontrollen och åberopar såsom yttrande över motionärernas förslag om märkning av paket innehållande beredskapssmör vad Svenska mejeriernas riksförening i sitt yttrande anfört.

Remissinstanserna ställa sig huvudsakligen avvisande till förslaget om märkning av smörpaket med dagen för tillverkningen.

Statens institut för folkhälsan förklarar sig vara tveksamt mot lämpligheten av en dylik märkning och anför såsom skäl härför:

»Med hänsyn till denna varas allmänna känslighet för lagring och andra förhållanden, som inträffar efter kärningen, torde en sådan märkning endast få en begränsad betydelse som ledning för allmänheten vid bedömning av smörets beskaffenhet. Däremot kunde den komma att försvåra avsättningen av väl lagrat smör av god kvalitet endast på den grund att det vore något äldre.»

Svenska mejeriernas riksförening framför liknande synpunkter och tillägger, att angivande av smörets tillverkningsdatum på smörpaketet även skulle vara praktiskt ogenomförbart. Riksföreningen anför vidare:

»Däremot torde både såsom en praktisk möjlighet och — — — också såsom en mera motiverad åtgärd kunna övervägas att angiva paketeringsdagen på smörpaketen. Det må emellertid framhållas, att sådan beteckning å smörpaketen redan finnes, visserligen i form av code, men denna möjliggör dock undersökning rörande smörpaketets ålder, i de fall då en undersökning därom av något skäl kan bli behövlig.

Riksföreningen har för sin del den uppfattningen, att denna märkning är fullt tillräcklig, i synnerhet sedan den ovan angivna skärpta smörkontrollen blivit genomförd. Skulle framdeles av något skäl öppen datummärkning avseende smörets paketeringsdag anses behövlig, kommer givetvis riksföreningen att taga en sådan åtgärd under övervägande. Riksföreningen hyser därför den bestämda uppfattningen, att ytterligare lagstiftning på området icke för närvarande är påkallad.»

Statens jordbruksnämnd åberopar riksföreningens yttrande och tillägger:

»Nämnden får därjämte framhålla, att Stockholms Konsum sedan någon tid tillämpar en öppen datummärkning av runmärkt bitsmör, varvid å paketet instämplat datum anger dagen för smörets förpackning. Företagets erfarenheter av denna märkning lära vara goda. Nämnden har för avsikt att snarast upptaga frågan om lagstadgad datummärkning å smörpaketen. Innan förslag härom avges, torde emellertid resultatet av den omläggning av runmärkeskontrollen av smör, som nu kommer att genomföras, böra avvaktas.»

Svenska kontrollanstalten för mejeriprodukter och ägg framhåller, att en

öppen datummärkning förmodligen skulle medföra avsevärda svårigheter för smörhandeln. Kontrollanstalten har dock för sin del intet att erinra mot en dylik märkning.

Utskottet.

Utskottet finner i likhet med motionärerna angeläget, att bestämmelserna om kontroll av smör äro så utformade, att saluförande av smör av otillfredsställande beskaffenhet så vitt möjligt förhindras. Såsom framgår av remissyttranden över motionerna ha på den senaste tiden beslutats åtgärder, som gå ut på att åstadkomma en bättre kvalitetskontroll av smör. Sålunda har statens jordbruksnämnd den 12 mars innevarande år i princip godkänt ett av Svenska kontrollanstalten för mejeriprodukter och ägg framlagt förslag till ändring av runmärkesbestämmelserna för smör. Förslaget, för vars huvuddrag ovan redogjorts, innebär i flera avseenden skärpningar av runmärkeskontrollen, vilka syfta till att skapa garanti för att runmärkt smör vid försäljning till detaljhandeln är av den kvalitet, som kräves för runmärkning. Behövligheten av de av motionärerna föreslagna åtgärderna beträffande märkning av smör bör i viss mån bedömas mot bakgrunden av dessa ändringar av kontrollföreskrifterna.

Bestämmelser om märkning av fryshuslagrat smör skulle, såsom andra lagutskottet framhållit i sitt utlåtande över förslaget till 1951 års livsmedelsstadga, kunna leda till avsättningssvårigheter för det kylhuslagrade smöret även i sådana fall, då någon nämnvärd kvalitetsskillnad mellan detta och annat smör ej föreligger. Det nu godkända förslaget till ändrade bestämmelser för runmärkningskontrollen innebär ökade möjligheter att komma till rätta med sådana missförhållanden, som motionärerna påtala. Med hänsyn härtill anser utskottet, att erfarenheter av det nya kontrollsystemet böra avvaktas, innan lagstiftningsåtgärder om märkning av fryshuslagrat smör närmare övervägas. Vad beträffar förslaget om att tidpunkten för smörets tillverkning skall angivas på smörpaketen bör beaktas, att smörets kvalitet i hög grad beror på förhållanden, som hänföra sig till tiden efter tillverkningen, i synnerhet då sättet för förvaringen. En märkning med dagen för tillverkningen skulle därför ha begränsat värde som konsumentupplysning, medan den kunde komma att försvåra avsättningen av väl lagrat smör av god kvalitet. Däremot tala skäl för att paketeringsdagen angives på smörförpackningen. Statens jordbruksnämnd har upplyst, att nämnden har för avsikt att snarast upptaga frågan om lagstadgad datummärkning å smörpaketen. Innan förslag härom framlägges, anser nämnden dock resultatet av omläggningen av runmärkeskontrollen böra avvaktas. Till denna uppfattning ansluter sig utskottet. Utskottet vill tillägga, att det vore att hälsa med tillfredsställelse om öppen datummärkning på frivillighetens väg mera allmänt genomfördes.

Utskottet anser med hänsyn till i ärendet vunna upplysningar ej erforderligt att, såsom motionärerna föreslå, riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller om utredning rörande det i motionerna särskilt påtalade fallet, då smör av otillfredsställande beskaffenhet försålts.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,
att förevarande motioner, I: 321 och II: 387, ej måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 9 april 1953.

På andra lagutskottets vägnar:

EDVIN JACOBSSON.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit

från första kammaren: herrar Sten, Nils Elowsson, Sunne*, Nerman, Bengtson*, Ahlberg, fru Carlqvist och herr Nils Theodor Larsson;

från andra kammaren: herr Jacobsson i Igelsbo, fröken Höjer, herr Odhe*, fru Sjöstrand*, herrar Bengtsson i Varberg, Cassel*, Larsson i Hedenäset och fru Eriksson i Ängelholm.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.
